

Практична робота 1

Тема: Аналіз структури та сучасних тенденцій розвитку міжнародного агробізнесу

Мета роботи: сформувати практичні навички аналізу міжнародного агробізнесу та глобальних агропродовольчих ланцюгів; навчити студентів визначати місце аграрного виробництва у створенні доданої вартості, аналізувати статистичні показники міжнародної торгівлі та оцінювати конкурентні позиції України на світовому аграрному ринку.

Завдання практичної роботи у результаті виконання роботи студент повинен:

- розрізняти поняття «сільське господарство», «агробізнес», «міжнародний агробізнес» та «агропродовольча система»;
- визначати основних учасників міжнародного агробізнесу;
- будувати ланцюги створення вартості аграрної продукції;
- аналізувати статистичні показники експорту;
- визначати товарну та географічну структуру аграрної торгівлі;
- оцінювати роль агрономічних рішень у міжнародній конкурентоспроможності продукції;
- обґрунтовувати вибір перспективного міжнародного ринку.

1. Міжнародний агробізнес являє собою систему економічних, виробничих, торговельних, інвестиційних, логістичних та інноваційних відносин між суб'єктами різних країн, пов'язаних із виробництвом, переробкою, переміщенням і реалізацією аграрної продукції.

Для аналізу агробізнесу доцільно використовувати модель:

INPUT → FARM → PROCESSING → LOGISTICS → TRADE → CONSUMER

або:

ресурси → сільськогосподарське виробництво → зберігання → переробка → логістика → міжнародна торгівля → споживач.

У сучасному агробізнесі конкурентоспроможність формується не лише ціною. Велике значення мають якість, безпечність, стандартизація, простежуваність, логістика, стабільність постачання та відповідність вимогам конкретного ринку.

2. Завдання 1. Побудова міжнародного агробізнес-ланцюга

Студентам необхідно побудувати повний ланцюг створення вартості для одного виду продукції.

Варіанти

1. пшениця;
2. кукурудза;
3. соняшник;
4. соя;
5. ріпак;
6. картопля;
7. яблука;
8. лохина;
9. органічна пшениця;
10. насіннева картопля.

Приклад: соняшник

Селекція → насіння → вирощування → збирання → зберігання → переробка → соняшникова олія → фасування → логістика → експорт → оптова/роздрібна торгівля → споживач.

Заповніть таблицю.

Етап	Основна операція	Хто виконує?	Що створює додану вартість?	Основний ризик
1	Насінництво			
2	Вирощування			
3	Зберігання			
4	Переробка			
5	Логістика			
6	Експорт			
7	Реалізація			

Питання

На якому етапі агроном має найбільший вплив?

Чи закінчується відповідальність агронома після збирання врожаю?

Яке технологічне рішення в полі може унеможливити експорт продукції?

3. Завдання 2. Аналіз аграрного експорту України

За офіційними даними, у 2025 році аграрний експорт України становив приблизно **22,6 млрд дол. США**, або близько **56%** товарного експорту країни.

Географічна структура включала такі основні напрями:

Ринок	Експорт агропродукції, млрд дол. США
Європейський Союз	10,7
Близький Схід	4,4
Африка	2,8
Південно-Східна Азія	1,7
Інші напрями	3,0
Разом	22,6

Необхідно:

1. Розрахувати частку кожного регіону в аграрному експорті України.

Використати формулу:

$$Ч_i = \frac{E_i}{E} \times 100, Ч_i = \frac{E_i}{E} \times 100,$$

де:

$Ч_i$ — частка регіону, %;

E_i — експорт до відповідного регіону;

E — загальний аграрний експорт.

Приклад для ЄС

$$Ч_{\text{ЄС}} = \frac{10,7}{22,6} \times 100 = 47,35\%. Ч_{\text{ЄС}} = \frac{10,7}{22,6} \times 100 = 47,35\%.$$

Отже, приблизно **47,3% аграрного експорту України** припадало на ЄС.

Самостійно розрахуйте показники для інших регіонів.

2. Побудуйте діаграму

На основі отриманих результатів побудуйте кругову або стовпчикову діаграму:

«Географічна структура аграрного експорту України, 2025 р.»

3. Зробіть висновок

Який ринок є основним?

Чи є така структура експорту достатньо диверсифікованою?

Які ризики виникають у разі надмірної залежності від одного ринку?

4. Завдання 3. «Одна тонна — різна вартість»

Це завдання добре показує студентам різницю між **обсягом продукції та створеною вартістю**.

За даними уряду України, лише у березні 2025 року було експортовано близько:

- 2,4 млн т кукурудзи — \$514 млн;
- 441 тис. т соняшникової олії — \$503 млн;
- 1,1 млн т пшениці — \$254 млн;
- 370 тис. т сої — \$150 млн.

Розрахуйте умовну середню експортну вартість 1 т

Формула:

$$P = \frac{V}{Q},$$

де **P** — середня вартість 1 т, дол./т; **V** — вартість експорту, дол.; **Q** — фізичний обсяг експорту, т.

Приклад

Для кукурудзи:

$$P = \frac{514\,000\,000}{2\,400\,000} \approx 214,2 \text{ дол./т.}$$

Самостійно визначте решту.

Продукція	Обсяг	Вартість	Умовна середня вартість, дол./т
Кукурудза	2,4 млн т	\$514 млн	214,2
Пшениця	1,1 млн т	\$254 млн	?
Соя	370 тис. т	\$150 млн	?
Соняшникова олія	441 тис. т	\$503 млн	?

Аналітичне питання

Чому 441 тис. т соняшникової олії дали майже таку саму валютну виручку, як 2,4 млн т кукурудзи?

Студент повинен пояснити роль **переробки та доданої вартості**.

Важливо: отриманий показник є розрахунковою середньою вартістю одиниці фізичного експорту за наведеними агрегованими даними, а не біржовою ціною товару.

5. Завдання 4. Агроном проти менеджера?

Ситуаційний кейс

Українське господарство планує експортувати продовольчу пшеницю.

Агроном пропонує технологію, що дозволяє отримати:

8,5 т/га, але виробництво дорожче.

Інший варіант забезпечує:

7,2 т/га, проте продукція стабільно відповідає специфікації конкретного покупця, а собівартість нижча.

Завдання студентам

Який варіант кращий?

Одразу ж правильної відповіді немає.

Необхідно врахувати:

урожайність × товарну якість × ціну × собівартість × ризик невідповідності контракту.

Студенти мають написати коротке обґрунтування на 5–7 речень.

Головний висновок

У міжнародному агробізнесі завдання агронома полягає не лише у максимізації біологічної врожайності.

Необхідно отримати **економічно оптимальний урожай заданої якості**.

6. Завдання 5. Світова аграрна карта

Використовуючи статистичні ресурси FAOSTAT, студентам необхідно визначити по **5 провідних країн-виробників**:

Культура ТОП-5 країн Місце України

Пшениця

Кукурудза

Соя

Соняшник

Ріпак

Картопля

Для роботи слід використовувати актуальні доступні дані FAOSTAT, а рік статистики обов'язково зазначити. FAOSTAT є офіційною статистичною платформою FAO.

[FAOSTAT — міжнародна аграрна статистика](#)

Після заповнення таблиці дайте відповідь:

Чому країна, яка є найбільшим виробником певної культури, **не обов'язково є її найбільшим експортером?**

Це дуже важливе питання для розуміння міжнародного агробізнесу.

7. Завдання 6. Кейс «1000 гектарів»

Уявіть, що ваша команда управляє українським агропідприємством із **1000 га** ріллі.

Є чотири бізнес-моделі:

- А — товарна кукурудза;**
- Б — соя для експорту;**
- В — насіннєва картопля;**
- Г — органічне рослинництво.**

Кожна студентська група повинна обрати **одну модель**.

Оцініть її за 5-бальною шкалою.

Критерій	Бал 1–5
Потенційна урожайність	
Ринковий попит	
Експортний потенціал	
Можливість створення доданої вартості	
Потреба в інвестиціях	
Складність технології	
Кліматичний ризик	
Логістичний ризик	
Вимоги до сертифікації	
Загальна перспективність	

Але є умова: **високий бал за інвестиційними, технологічними чи логістичними ризиками означає високий ризик**, тому студент не повинен просто механічно підсумовувати всі бали. Потрібно пояснити компроміс між прибутковістю та ризиком.

8. Завдання 7. «Куди експортувати?»

Кожна група отримує один продукт:

картопля — яблука — пшениця — кукурудза — соняшникова олія — соя — ріпак — лохина.

Необхідно обрати одну потенційну країну-імпортера та підготувати мініпроект:

«Вихід українського продукту на міжнародний ринок».

Студенти повинні встановити:

1. яку країну обрано;
2. чому саме цей ринок;

3. хто потенційний покупець;
4. які вимоги до якості;
5. чи потрібна сертифікація;
6. яким транспортом доставлятиметься продукція;
7. які основні конкуренти;
8. які три найбільші ризики;
9. у чому конкурентна перевага української продукції.

Результат — **5-хвилинна презентація команди.**

9. Завдання підвищеної складності

«Що станеться, якщо...?»

Проаналізуйте один сценарій.

Сценарій 1. Світова ціна на кукурудзу зменшилася на 20%.

Сценарій 2. Вартість міжнародної логістики збільшилася на 35%.

Сценарій 3. Посуха зменшила урожайність на 25%.

Сценарій 4. Імпортёр посилив вимоги до залишків пестицидів.

Сценарій 5. Один із основних експортних маршрутів став тимчасово недоступним.

Студент повинен показати ланцюгову реакцію:

подія → виробництво/якість → собівартість → логістика → ціна → прибуток → рішення підприємства.

10. Міні-дискусія «Ви — рада директорів»

На завершення практичної роботи академічна група ділиться на три команди.

Команда 1

Захищає позицію:

«Україні вигідно залишатися великим експортером зернових та олійних культур».

Команда 2

Доводить:

«Україні необхідно максимально переходити від експорту сировини до експорту переробленої продукції».

Команда 3

Виступає як **незалежна рада експертів** і після аргументів двох сторін пропонує власну модель.

Для аргументації необхідно використати щонайменше **три статистичні показники**.

Контрольні питання

1. Що являє собою міжнародний агробізнес?
2. Які його основні структурні елементи?
3. Що таке глобальний агропродовольчий ланцюг?
4. Де формується додана вартість аграрної продукції?
5. Чим виробник відрізняється від експортера?
6. Чому обсяг експорту не можна ототожнювати з його економічною цінністю?
7. Яке значення має ЄС для українського агроекспорту?
8. Навіщо потрібна географічна диверсифікація?
9. Як агроном впливає на експортний потенціал підприємства?
10. Чому максимальна урожайність не завжди забезпечує максимальний прибуток?
11. Які фактори визначають конкурентоспроможність аграрної продукції?
12. Як кліматичні ризики впливають на міжнародний агробізнес?

Оформлення звіту

Студент подає:

тему і мету → виконані розрахунки → 2 заповнені аналітичні таблиці → 1 діаграму → аналіз кейсу → висновок.

Обсяг звіту — орієнтовно **4–5 сторінок**.

Висновок студента має відповідати на три питання:

- 1. Яке місце займає Україна в міжнародному агробізнесі?**
- 2. Від чого залежить міжнародна конкурентоспроможність аграрної продукції?**
- 3. Яку роль у цьому процесі відіграє агроном?**

Оцінювання — 100 балів

Вид роботи	Максимум
Теоретична підготовка	10

Вид роботи	Максимум
Аналіз статистичних даних	15
Правильність розрахунків	20
Побудова таблиць і діаграми	10
Виконання бізнес-кейсу	20
Аргументація під час дискусії	10
Висновки	10
Самостійність та оформлення	5
Разом	100

Інформаційні джерела для виконання роботи

1. Davis J. H., Goldberg R. A. *A Concept of Agribusiness*. Boston: Harvard University, 1957.
2. FAO. *World Food and Agriculture – Statistical Yearbook 2025*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2025.
3. FAOSTAT. Crops and livestock products database.
4. WTO. International trade statistics: agricultural products.
5. World Bank. Agriculture and Rural Development Data.
6. Офіційні статистичні матеріали Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України.

Від сировинної моделі до продукції з доданою вартістю

Одна з найбільш дискусійних проблем українського агробізнесу — структура експорту.

Поставимо студентам просте питання:

Що потенційно вигідніше експортувати?

пшеницю → борошно → макаронні вироби

кукурудзу → крохмаль → біоетанол

сою → соєву олію + шрот

картоплю → крохмаль → заморожену картоплю фрї → снеки

Ціна тонни кінцевої продукції може суттєво відрізнятися від ціни тонни первинної сировини.

Але переробка потребує:

капіталу, обладнання, енергії, технологій, сертифікації, стабільної сировинної бази та гарантованих ринків збуту.

Тому правильне питання не:

«Чому ми не переробляємо все?»

а: «На якому етапі ланцюга доданої вартості Україна має найбільшу конкурентну перевагу?»

Це вже рівень стратегічного аналізу агробізнесу.

Майбутнє міжнародного агробізнесу

У найближчі десятиліття його розвиток визначатимуть щонайменше сім взаємопов'язаних тенденцій:

- 1. Кліматична адаптація.**
- 2. Цифровізація та штучний інтелект.**
- 3. Ресурсозберігаючі технології.**
- 4. Посилення вимог до безпечності та простежуваності продукції.**
- 5. Декарбонізація виробництва.**
- 6. Біотехнології та сучасна селекція.**
- 7. Перехід від експорту сировини до складніших ланцюгів створення вартості.**

Агроном майбутнього - це вже не лише фахівець із технології вирощування.

Це спеціаліст, який повинен розуміти взаємозв'язок:

«рослина — ґрунт — технологія — клімат — якість — економіка — ринок».

Цікаві кейси

Уявімо українське господарство площею **1000 га**.

Перед агрономом і керівником стоїть вибір:

Варіант 1

вирощувати товарну кукурудзу з максимально можливою врожайністю для експорту.

Варіант 2

вирощувати сою відповідно до вимог конкретного європейського покупця.

Варіант 3

закласти виробництво насіннєвої картоплі.

Варіант 4

частину площ перевести під органічне виробництво.

Що вибрати?

Для відповіді недостатньо знати лише урожайність.

Студенту необхідно визначити:

урожайність + ціну + витрати + якість + сертифікацію + логістику + ризик + місткість ринку + потенційну додану вартість.

Ось це і є логіка міжнародного агробізнесу.

Висновки

Міжнародний агробізнес є складною глобальною системою, яка поєднує аграрне виробництво, промисловість, логістику, торгівлю, фінанси, науку та цифрові технології.

Сільське господарство є лише початковою частиною значно довшого ланцюга створення вартості.

Для України міжнародний агробізнес має стратегічне значення: у 2025 р. аграрний експорт становив **\$22,6 млрд і близько 56% товарного експорту держави.**

Водночас український агробізнес поступово диверсифікує ринки та стоїть перед стратегічним завданням переходу від переважно сировинної конкурентоспроможності до моделі, де більшу роль відіграватимуть **переробка, технології, якість, інновації та додана вартість.**

Для майбутнього агронома це означає принципову зміну професійного мислення: **важливо не лише виростити врожай — потрібно виростити продукцію, яку можна конкурентоспроможно продати.**

Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «агробізнес»?
2. Чим агробізнес відрізняється від сільського господарства?
3. Що таке міжнародний агробізнес?
4. Які основні сфери входять до його структури?
5. Що таке глобальний ланцюг створення вартості?
6. Яку роль відіграє переробка аграрної продукції?
7. Чому міжнародні аграрні ринки характеризуються значною волатильністю?
8. Яке місце займає Україна у міжнародному агробізнесі?
9. Чому диверсифікація експортних ринків важлива для України?
10. Як агрономічна технологія впливає на експортну конкурентоспроможність продукції?
11. Яку роль відіграють цифрові технології?
12. Як кліматичні зміни впливають на міжнародний агробізнес?
13. Чому висока врожайність не завжди означає високу прибутковість?
14. Що означає створення доданої вартості?
15. Які компетентності, крім суто агрономічних, потрібні сучасному агроному?

Дискусійні питання студентам

«Україна — аграрна сировинна держава чи глобальний агропродовольчий гравець?»

«Що важливіше для агробізнесу: 10 т/га пшениці чи 7 т/га пшениці гарантованої експортної якості?»

«Чи повинна Україна скорочувати експорт сільськогосподарської сировини на користь переробки?»

Ці три питання можна використати для короткої дискусії наприкінці пари.